

Posudek vedoucího na práci

IGAZ, Miroslav: Preklad Ciceronovej reči *De provinciis consularibus* s analýzou rétorických stratégií. Praha: FF UK 2022

Miroslav Igaz si ve své bakalářské práci předsevzal do slovenštiny přeložit a do kontextu zasadit Ciceronovu řeč *De provinciis consularibus* a analyzovat rétorické strategie, které v ní řečník používá.

První, poměrně rozsáhlá kapitola práce (*Historické súvislosti rokov 63 – 56*) predstavuje dobový kontext řeči a líčí události předcházejících sedmi let (tj. od Catilina spiknutí přes formování tzv. prvního triumvirátu až k Ciceronovu exilu a politické situaci po jeho návratu do Říma), bez jejichž znalosti nelze dobře porozumět obsahu řeči a vztahům mezi klíčovými aktéry (zejména Cicero – Caesar – Piso – Gabinius). **Výklad je detailní, ale přesto přehledný, podepřený odkazy na bohatou odbornou literaturu** (hojně jsou citovány klíčové práce téměř klasiků ciceronovského bádání – Lintotta, Mitchella a Rawsonové).

Druhá kapitola se zaměřuje na představení řeči, její vřazení do kontextu ostatních Ciceronových řečí (zejména těch *post reditum*) a na analýzu rétorických strategií. Jak autor sám v závěru (s. 66) kriticky uznává, „práca mohla v analytickej časti priniesť hlbšie a bohatšie kvalitatívne výsledky. Hlavný problém vidím vo veľmi vágnej definícii rétorických stratégií, ktorú som ani v zahraničnej literatúre nenašiel v akejkoľvek explicitnej formulácii.“ Kolega Igaz se i v této kapitole opírá o množství sekundární literatury a třídí některé partikulární argumenty podle jejich povahy (argument-dôvod pre tvrdenie tézy; argument – dôsledok/následok aj.), což je postup spíše formální logiky, i podle dalších klasifikací. **Chybí mi zde však celková analýza typu:** „Cicero chtěl v řeči dosáhnout (a) udržení Caesara v čele galských provincií; (b) výměny Gabinia a Pisona. Jak těchto cílů dosahuje? Jednak (1) vytvořením opozice *bud' bude vyměněn Caesar, nebo Gabinius + Piso, tertium non datur* [viz odstavec 1]; (2) odvoláváním se na autoritu (Isauricus) [viz odstavec 1]; (3) diskreditací Gabinia a Pisona na základě jejich (3a) morálních kvalit a (3b) výsledků [viz odstavce XY...]; (4) poukazováním na nelegitimitu/problematičnost jejich pověření; (5) obhajováním Caesarových kroků a postulováním Caesarovy „nenahraditelnosti“; Aby zvýšil svou kredibilitu a přesvědčivost, musel se přitom snažit (6) vyvrátit podezření z podjatosti vůči Pisonovi a Gabiniovi (což dělá tak a tak) a také (7) dokázat, že i vůči Caesarovi je nezaujatý (že se nejedná ani o jeho nepřítele, ale zároveň že mu Cicero nepodlézá jenom proto, že je součástí triumvirátu), což dělá tak a tak; přitom se zcela vyhnul problematice XY atd. atd.“ Teprve do této základní kostry bych vkládal ony partikulární argumenty.

Jádro práce představuje vlastní **překlad** Ciceronovy řeči do slovenštiny. Kolega Igaz vyšel z nejnovější teubnerské edice (ed. Maslowski, 2007), jak uvádí v náležitě a zcela adekvátní překladatelské poznámce (s. 41). Překlad považuji **celkově za stylisticky zdařilý**, byť je trochu škoda, že vznikl v časové tísní, a překladatel tedy neměl čas udělat to, co zpravidla velmi prospěje: po dokončení text dát do šuplíku a podívat se na něj po dvou třech měsících novými očima. Uvedu zde nejprve několik námitek vůči stylistice:

- §18 negované modální sloveso (*negat me debere*) často znamená „nemám“ či „nesmím“ spíše než „nemusím“ (*Ten prvotriedny občan vraví, že nemusím byť väčší nepriateľ Gabinia než Caesara*)
- §22 „Ktorá nenávisť v obci bola neprekonateľnejšia než tá medzi Lucullovcami a Serviliom?“ Miesto „neprekonateľnejší“ bych navrhol napríklad „nesmiřitelnější“ (*graviora*), zvlášť když se překladatel těsně předtím nebál ukázat, že umí text překládat nedoslovně, když *utinam etiam ille L. Luculus ille viveret* v kontextu správně přeložil jako „Kiežby pri nich sedel aj Lucius Lucullus!“
- v §32 bych místo „Galská vojna, páni senátori, sa naplno začala odohrávať pod hlavným velením Gaia Caesara, predtým sa iba odvracali výpady.“ použil „Válka s Gally se začala skutečně vést až pod velením Gaia Caesara, do té doby se pouze odvracely výpady“
- níže v §32 má místo „Ten slávny Gaius Marius...“ být „Sám slavný“ nebo „I slavný Gaius Marius... (*Ipsē ille Gaius Marius*). Cicero totiž tvrdí, že nikdo před Caesarem nevedl válku s Gally pořádně, a uvádí, že dokonce i sám slavný Gaius Marius jen odrážel útok;
- v §32 má místo „Ved' pokiaľ by sa prístupová cesta uvolnila“ být „kdyby bývala byla volná“ (*patuisset – pateo není patefio*);
- v § 47 by aktuální členění věty „dokonca by som po vzore najslávnejších mužov mohol odložiť nepriateľstvo bokom kvôli štátu“ mělo být následující: „dokonca by som po vzore najslávnejších mužov mohol kvôli štátu nepriateľstvo odložiť bokom“ (aspoň pro češtinu by to bylo v daném kontextu patřičnější, předpokládám, že AČ funguje ve slovenštině velmi podobně).

Uvedu však také **několik míst, na kterých text nebyl správně pochopen** (syntakticky, lexikálně, pragmaticky); (podobně jako výše se nejedná o seznam vyčerpávající, nýbrž pouze **namátkový**).

- v §18 je „Ak by som najprv odpovedal, že som bral ohľad na verejný prospech, nie na moje trápenie, či by som dokázal obstáť, keď poviem, že po vzore najudatnejších a najznamenitejších občanov robím, čo môžem?“ Mělo by však být: „...zda by mé jednání bylo odsouhlaseno, kdybych řekl, že dělám to, co mi svým příkladem umožňují dělat nejjudatnější a nejznamenitější občané?“
- v §22 je *amicitiam consuetudinemque* přeloženo jako „k priateľstvu a pokrvnému príbuzenstvu“; *consuetudo* však znamená pouze (nej)důvěrnější formu přátelství (nikoli pokrevní příbuzenství), jak píše Grillo (s odkazem na Hellegouarc'h) ve svém komentáři *ad loc.*: „*consuetudo* indicates “a relation particularly close. . .it expresses a relation of superior quality, which, even without necessarily implying affective involvement, applies to intimate friends, like Cicero and Atticus” (Hellegouarc'h 1963: 78).“
- v §29 místo „aby odovzdal štátu dokončené dielo, ktoré sa deje prostredníctvom neho?“ má být „aby to, do čeho se pustil, odevzdal státu úplně dotažené“ (*ut ea quae per eum adfecta sunt perfecta rei publicae tradat*);

- níže v §29 je *An dies auget eius desiderium* přeloženo jako „Azda čas nezväčšuje jeho túžbu“, domnívám se, že tu jde spíše o genitiv objektový (tj. stesk po něm), nikoli subjektový (tj. jeho touhu); srov. totiž paralelní *oblivio*, jehož myšleným podmětem (proživatелеm) také není Caesar).
- v §30 má být *nobis* ve větě „Veď kto si neuvedomuje, že všetko ostatné je vd'aka nám zbavené akéhokol'vek nebezpečenstva a dokonca aj náznak vojny?“ přeloženo jako „pro nás“, nikoli „díky nám“;
- V poslední větě překladu (v §47) je *cum ipsi non dubitarint*: místo „zatiaľ čo oni sami sa neváhajú udobriť jednak s mojím a jednak s vlastným nepriateľom“ tu tedy musí být předčasnost, tj. minulý čas > „neváhali“.
- Dvě místa s tradičním *Quid?* (Cic. *prov.* 20 a 22) bych také navrhol přeložit jinak: v prvním případě jako „A co když samotné nepřátelství kvůli státu odložím? Kdo mě pak proboha [=otázkové *tandem*] bude (moci) právem kárat?“ (v práci je: „Pokiaľ kvôli štátu odložím vlastné nepriateľstvá, za čo by ma niekto koniec-koncov mohol karhať?“); ve druhém případě jako „A co Q. Metellus Nepos? Copak se ve funkci konzula... neusmířil s...? (v práci je: „Čože sa hádam konzul Quintus Metellus Nepos v chráme Iova Najlepšího a Najvyššieho nenechal uzmiert' so mnou na diaľku v stave najvyššej ochoty, keď bol pohnutý ako vašou vážnosťou, tak neveriteľnou pôsobivosťou rečenia Publia Servilia?“).

Překlad je **doprovázený komentářem**, který považuji za **uživatelsky velmi vstřícný**; kolega Igaz v něm využil stále relativně nový komentář Grillův (2015) a pro obecnější jevy často odkazuje na *Oxford Classical Dictionary*.

Ačkoli bude bakalářská práce přístupná čtenářům na internetu, domnívám se, že by nebylo od věci zvážit, zda se nepokusit také o její **knížní vydání** (ideálně v zrcadlové, bilingvní edici) – překladatel by tím byl motivován text sám ještě jednou a důkladně zrevidovat a také odborní recenzenti by pomohli vychytat některá nepochopení a vyjádřit se k přirozenosti slovenštiny kvalifikovaněji, než nakolik jsem toho byl schopen např. já.

Seznam použité literatury je na bakalářskou práci úctyhodný (obsahuje vedle pečlivého vypsání použitých edic odborné práce psané převážně anglicky či německy, nechybí však ani položka italská [a samozřejmě se tam nacházejí také práce v češtině a slovenštině]), **formálně je práce velice dobře zpracovaná**, překlepy jsou zřídka (např. *pvýkrát*, s. 66); za mírně nestandardní (ovšem nikoli chybné) považuji odkazování na místa v řeči pomocí obou průběžných číslování, např. 5, 12 (většinou se v případě Ciceronových řečí uvádí pouze vyšší čísla, která jsou dostatečnými identifikátory).

Na základě výše uvedeného a navzdory některým výtkám k překladu a ke druhé kapitole se domnívám, že práci k obhajobě **nelze nepřipustit**, a navrhuji ji hodnotit známkou **výborně**.

V Praze

25. 8. 2022

Mgr. Michal Ctibor, Ph.D.

